HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תלמוד לומר פטר חמור פטר חמור שני פעמים פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים פריך רב אחאי אי כתב רחמנא חד הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ולעולם בשה כתב רחמנא פטר חמור אחרינא פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים ואימא מעטינהו משה ולעולם בכל דבר א"כ לכתוב רחמנא פטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה למה לי פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ותנא דידן למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה אמר רב פפא [1] כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט [א] שור ושה וחמור אין מידי אחרינא לא ורבי יוסי הגלילי פטר הפסיק הענין ורבנן וי"ו הדר ערבי' קרא ור' יוסי הגלילי לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר ורבנן איידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף פסיק להו והדר עריב להו איבעיא להו פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימנין מהו עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז דכי יש מקצת סימנין חייבת בבכורה דהא טהורה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף הכא דהא טמאה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה קדוש חמור שילדה מין סוס מהו הכא ודאי לא בת מיקדש בבכורה הוא או דלמא כיון דמין טמאה הוא קדוש אם תמצא לומר כיון דמין טמאה הוא קדוש [ב] פרה שילדה מין סוס מהו הכא ודאי הא טהורה והא טמאה הא בת מיקדש בבכורה והא לא בת מיקדש בבכורה או דלמא סימנין מילתא היא תא שמע בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס לא פרה שילדה מין חמור ת"ש פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה מין סוס פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אתרוייהו לא אפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורא פשיטא השתא ומה פרה שילדה מין חמור דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה נינהו אמרת אם יש בו מקצת סימנין אין ואי לא לא חמור שילדה מין סוס מיבעיא איצטריך ס"ד התם הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות אבל הכא דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותיה קלוטות אימא חמור אדום בעלמא הוא קמשמע לן: ומה הן באכילה כו': למה לי למיתני שהיוצא סימנא בעלמא הוא דלא תיחלף לך דלא תימא זיל בתריה דידיה והאי טהור מעליא הוא והאי טמא מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה מנא הני מילי דתנו רבנן [2] אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש לך שהוא מעלה גרה ומפרים פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה [ג] זה טהור שנולד מן הטמא או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה הכי

ת"ל. מקרא אחר (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה משה שהרי מעטן בפסוק ראשון תנהו ענין למעטן מכל קדושת בכור: **מתקיף לה רב אחא.** הא תרוייהו נריכי דאי כתב חד הוה אמינא הוי פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה[א]: **ויצא מן הכלל ללמד.** שפדיונו בשה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כו' ולעולם (א) נפדין בשה ת"ל מקרא אחר ופטר חמור תפדה לומר לך זה בשה ולא אחר בשה: **מעטינהו משה ולעולם בכל דבר.** וקדושים בבכור: **א"כ לכתוב.** קרא תניינא חמור בשה תפדה ואנא ידענא דבפטר קמישתעי מדהדר כתב פטר ש"מ מדין פטר רחם ממעט להו לשאר בהמות טמאות דאין להם דין בכורה: **כל מקנך תזכר.** פטר שור ושה ופטר חמור תפדה בשה כלל ופרט בהדדי: **פטר חמור הפסיק הענין.** דלא תדייניה בכלל ופרט דהאי אקרא קמא קא מהדר מכדי כתיב לעיל מיניה פטר שור ושה לכתוב וחמור תפדה בשה ונהדר אפטר דלעיל אלא מדהדר כתב פטר ש"מ לאו אקרא קמא קמהדר: **וי"ו.** דכתב ופטר הדר ערביה ואהדריה אקרא קמא דוי"ו מוסף על ענין ראשון: **ור' יוסי.** אמר לך אי אקרא קמא קאי לא לכתוב פטר לאפסוקיה ולא נצטרך וי"ו לערביה: **והדר עריב להו.** למימר דלידייניה בכלל ופרט: **או דלמא כיון.** דתרוייהו שוו דמין בהמה טמאה נינהו לאו שינויא יתירא הוא וכי אית מקצת סימנים דאם חייב: **סימנין מילתא.** חשובה היא דאע"ג דאישתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה: **מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס.** וש"מ סימנא מילתא היא וכ"ש כולהו אינך: **לא אפרה שילדה מין חמור.** דהואיל ותרוייהו בני קדושת [ג] בהמה נינהו כי אית מקצת סימנין חייב ולא תפשוט מינה אלא חדא: **מאי לאו אתרוייהו.** קאי האי ואם יש מקצת סימנין ותפשוט מינה תרתי: **לא אפרה שילדה מין חמור.** ומשום דתרוייהו קדשי בכורות: **אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא לפטורא.** לאשמעינן דנדמה הוי ופטור מן הבכורה כי לית ביה מקצת סימנין דמשום רישא קתני חמור שילדה מין סוס אבל סיפא לאו עלה מהדר: **חמור אדום** (ב). וליחייב בבכורה קמ"ל. סתם סוסים אדומים הן: **סימנא בעלמא דלא תחליף לך.** גירסתך במשנה ותימא טהורה שילדה מין טמאה אסור וטמאה שילדה מין טהורה מותר:

דבר

[ג] **ומה** הן באכילה. מה הוא מיושב יותר שלא דבר [א] אלא בפרה שילדה מין חמור ולא חמור [ד] (שילד פרה): **למה** לי למיתני שהיוצא. לקמן[ה] דייק מינה מי רגלים של חמור אסורין והכא דייק מדקתני שהיוצא שנותן טעם לדבר הוה ליה למיתני והיוצא: [ו] **ורבי שמעון** נפקא מאת הגמל. הכא דריש ר"ש את ובפ' קמא דמנחות (דף יא:) גבי לבונה אמר ר"ש את לא דריש וצ"ל את לא דריש לההיא דרשא תדע מדלא מייתי עלה ההיא דשמעון העמסוני כדמייתי הכא וא"ת דמשמע הכא מאן דדריש את אסר קלוט כר"ש ורבי יוסי הגלילי דריש בפ' ארבעה וחמשה (ב"ק מא:) דדריש בעל השור נקי מדמי ולדות ואת להנאת עורו ובפ' בהמה המקשה (חולין דף ע:) שרי קלוט גבי בהמה שמת עוברה ואמר ר' יוסי הגלילי בטמאה טמא בטהורה טהור דכתיב וכל הולך על כפיו מהלכי כפים [ז] טמא לך ופריך קלוט במעי קלוטה ליטמא ש"מ פשיטא לי' לר' יוסי בטהורה טהור וי"ל ניחא ליישב מילתיה דר' יוסי אפילו למ"ד קלוט שרי א"נ בראשו ורובו דמי לאמו איירי דמודה ר' שמעון [ח] דשרי ויש לדקדק מהכא דהכי הלכתא דלא דרשינן את דקיימא לן כרבנן דשרו קלוט כדמוכח פרק בהמה המקשה (שם עה:) דאמר הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר תרתי תמיהי דכירי אינשי ש"מ קלוט שרי [ט] ואיכא לאוקמא בראשו ורובו דמי לאמו אם כן נתיר קלוט [י] מהא טעמא ואת יעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן וה"נ נימא לר' יוסי הגלילי אבל יש לדקדק מדאמר פרק בנות כותים (נדה דף לג.) נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא והתם (דף לה.) מפרש טעמא דר' אליעזר משום דדריש את ובכתובות פ' הנושא (דף קג.) דאמר הזהרו בכבוד אמכם וקאמר אשת אב הואי ופריך אשת אב נמי דאורייתא היא את אביך לרבות אשת אביך י"ל ניחא לי' ליישב דברי רבי ככולי עלמא [ב] עוד נראה דאין זה ראיה מנדה דמה הוא זקוק לומר [ג] אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני תנאי דדרשי את [כ]: **פירש.** וא"ת לוקמא [ל] בכבוד אב ואם דמשוה כבודן לכבוד המקום קידושין (דף ל:) ולעבור עליו בשני עשה [מ] (כדאמר תפילה ושיחה עשה) י"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזה אי אפשר ורבי עקיבא מרבה תלמידי חכמים דתנן (אבות פ"ד מי"ב) מורא רבך כמורא שמים:

הטמאים

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ו סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ו:

ג [מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הל"ה טוש"ע י"ד סי' עט סעי' ב]:

◆

שיטה מקובצת

א] אלא בפרה שילדה מין חמור ולא חמור שילדה פרה. וראיתי ספרים שכתוב בהם וחמור שילד כעין פרה וגירסא נכונה היא דטפי הוי חדוש דפטור מן הבכורה מחמור שילדה כעין סוס דאין במינו קדוש בבכורה. ע"כ תוספת הרא"ש: ב] עוד נראה דאין זה ראיה וכו'. ונ"ל דאין זה דיחוי דניחא ליה למנקט כר"א לפי שדבר בקושי עצמו. תוס' הרא"ש: ג] אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני דדרשי את כיון וכו' וא"ת לוקמה על מוראת אב ואם דהשוה כבודן לכבוד המקום וכו' ולעבור בתרי עשה וכו' (עי' תוס' קמא עא ע"ב) כדאמר גבי תפילין שיש ח' עשה וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא משמע ליה להשוות מורא בשר ודם למורא המקום עד שבא ר"ע וכו' ת"ח. לפי שמצינו בהם לשון זה ומורא רבך כמורא שמים אבל ואהבת את ה' אלהיך לא הוה ק"ל לרבות אב ואם לענין אהבה (דמי) [כיון] שהשוה הכתוב [כבודם] לכבודו ע"כ מצאתי ונ"ל דטעות נפל בהגה ונ"ל מאי דכתבו וא"ת קאי על דבור התוס' שקביעותו על מאי דאמרו בגמ' כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש וכו' והוא בע"ב:

◆

מסורת הש"ס

א) [במדבר יח], ב) בכורה נינהו מש"ה כי נ"ק, ג) [שייך למשנה דף ה:], ד) [שילדה סוס כצ"ל], ה) [דף ז:], ו) [שייך לע"ב], ז) בחיה טמאתי לך נ"ק, ח) [וע"ע תוס' ב"ק מא: ד"ה נפקא ותוס' מנחות יא: ד"ה ור"ש], ט) ויש לדחות דאיכא לאוקמי בראשו ורובו דמי לאמו א"נ נתיר קלוט מהוא טמא ואת נעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת וחזיר כדאמרינן לקמן נ"ק, י) גי' רש"א מהוא טמא, כ) [ועי' תוס' נדה לג. ד"ה נקטינן], ל) במורא אב ואם דהושוו מוראתן למוראת המקום נ"ק, מ) כדאמרי' מנחות מד. כל שאין מניח תפילין עובר בשמונה עשה כו' דומיא למורא כו' נ"ק,

◆

תורה אור השלם

1. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד יט כ

2. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויצא וכו' ולעולם אין נפדין אלא בשה וכו' תפדה בשה לומר לך: (ב) ד"ה חמור אדום בעלמא הוא וליחייב:

◆

רבינו גרשום

פריך רב אחאי. היכי מצית למעט פיטרי סוסים וגמלים מכל דבר דהא פטר חמור אחרינא לא מייתי להכי אלא תרוייהו צריכי: דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא הוה פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה: ויצא מן הכלל. דכתב ופטר חמור תפדה בשה ולא ללמד על עצמו כו': א"כ. דלעולם בכל דבר א"כ לכתוב ופטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר פטר תרי זימני למה לי פטרי חמור אמרתי לך לפדות ולא פטרי סוסים וגמלים כו': כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור דסמיך ליה ופטר חמור תפדה בשה וחשיב ליה בפרטא: ור' יוסי הגלילי. אמר לך האי חמור לא הוי מפרטא דפטר הפסיק הענין ואי אתה לדונו לחמור עם שור ושה בכלל ופרט ולאו כלל ופרט הוא: ורבנן אמרי אין ודאי חמור נמי הוי מההוא פרטא דוי"ו ופטר הדר וערביה דמוסף על ענין ראשון והוי נמי מפרטא: ור' יוסי הגלילי. א"כ דחד פרטא הוא לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר: פסיק ליה. ופטר והדר ו' ועריב להו דהוו חד פרטא ור' יוסי לא משמע ליה האי והדר עריב: ויש בו מקצת סימן. שדומה לפרה: או דלמא כיון דמין טמאה הוא האם והבן והאם קדוש בבכורה קדוש גם הבן הואיל ויש בו מקצת סימן: לא אפרה שילדה מין חמור. כי יש בו מקצת סימן א' חייב דאידי ואידי בני מיקדש בכורה נינהו ובהא קאמר ברייתא בהמה טהורה שילדה מין טמאה ולא שילדה מין סוס ואכתי לא ידעינן לא בחמור שילדה מין סוס ולא בפרה שילדה מין סוס: מאי לאו. אתרוייהו (קמ"ל) קאי האי אם יש בו מקצת סימנין וש"מ דפרה דילדה מין סוס דחייב בבכורה: לא. אפרה שילדה מין חמור קאי: למאי קתני לה לפטורא.

רבינו גרשום (המשך)

דפטורה מן הבכורה כי אין בו מקצת סימנים ואפילו בסימנים פשיטא השתא ומה פרה וכו': חמור שילדה מין סוס דכי אין בו מקצת סימנין מבעיא דפטור אלא לאו אתרויהו קאי וש"מ דחמור דילדה מין סוס דחייב דכי יש בו מקצת סימנים. לעולם אפרה קאי ולא אחמור ואי אמרת א"כ חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטור פשיטא לאו פשיט' היא דאיצטר' למיתני לה לפטורה דלא ילפינן לה מפרה שילדה חמור דסד"א התם הוא בפרה שילדה חמור דכי אין לה מקצת סימנים דפטורה דהא יש לה קרנים וכו': אבל הכא. בחמור שילדה מין סוס דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותי' קלוטות ממאי דהאי מין סוס דלמא לאו סוס הוא אלא חמור אדום בעלמא הוא. דסתם סוס אדום וחמור שחור. והאי דלמא אע"ג דאדום הוא אימא חמור אדום הוא וליחייב בבכור להכי אצטריך למתני לה לפטורה ואכתי לא ילפינן דליחייב בבכור כי יש בו מקצת סימן אלא בפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס ופרה שילדה מין סוס אכתי לא ידעינן: ומה הן באכילה. ולדות של בהמה טהורה שהוא כמין בהמה טמאה מותרין הן באכילה שהיוצא מן הטהור טהור והיוצא מן הטמא טמא: סימן בעלמא הוא. לגירס' דלא תיחלף לך איזה מותר באכילה דיכיל איניש למיטעא ביה: דלא תימא זיל בתריה דידיה. דנולד אי הוי מין טהור ליהוי טהור מעליא הלכך קאמר שהיוצא מן הטהור דזיל בתר אימיה אי אימיה טהורה היוצא ממנה אע"ג שהוא מין טמא טהור: או אינו. אפילו טמאה הנולדה מן הטהורה לא תאכלו ומאי ממעלה